

УДК 159.9

М.П. Попович

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, Україна

ВПЛИВ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ

М. Popovych

THE INFLUENCE OF PSYCHOPHYSIOLOGICAL PERSONALITY TRAITS ON THE CHOICE OF PROFESSION

Вибір професії є життєво важливим явищем у житті кожної людини. Цей вибір є незмінно актуальним у кожній історичній епосі тому, що на зміну старим з'являлись і будуть з'являтися нові професії. Оскільки більшість професій ставить вимоги до особистості майбутнього фахівця, який в свою чергу володіє множиною складних психічних процесів (відчуття, сприйняття, свідомість, уявлення, уява, пам'ять, мислення, емоції, почуття, воля), задатками, здібностями, інтересами, спонукальними чинниками, мотивацією, світоглядом, знаннями. Питанням правильного вибору професії займається профорієнтація, з погляду якої дуже важливо дослідити професійно-значущі якості особистості і спрямувати оптанта в русло об'єднання трьох чинників обрання майбутньої трудової діяльності: «можу», «хочу», «треба».

До цього часу, проблемою вибору професійної діяльності займалися чимало дослідників, з них найвідомішими є : Є.О Клімов, М. Вебер, В. Г. Немировський, В. І. Ковальов, , І. А. Васильова, А. І. Зеліченко, Т. Гоббс, А. Г. Шмельов, В. Н. Дружинін, Б. Г. Ананьєв, В. Г. Асєєва, , В. К. Вілюнас, І. А. Джідарян, Р. И. Цветкова, Н.О. Побірченко, В.В. Синявський та інші. Деякі із них розробили класифікації та підходи у визначенні важливих чинників при виборі професії. А також, науковці наголосили, що таку ж невід'ємну роль при виборі професії людиною становлять: самооцінка, сформованість потреб та чітка система цінностей.

Професійно важливим для вибору професії є урахування психофізіологічних особливостей людини, оскільки відсутність певних ознак є причиною профнепридатності. Професійна непридатність виражається у : різноманітних відхиленнях здоров'я, наявності слабкої нервової системи, переважання збудження над гальмуванням або навпаки, а також відсутності навичок та знань для конкретної професії. Людина з частковою професійною непридатністю зможе освоїтись на деяких роботах, проте буде відчувати високе нервове напруження. Люди з професійною непридатністю не зможуть освоїти професії, для яких потрібна повна професійна придатність або спеціальні навички, наприклад: хірург, льотчик, оператор АЕС, або творчі професії: художник, скульптор, архітектор.

Численні дослідження показують, що 7-8% молодих людей непридатні для збирання дрібних деталей; робота апаратника хімічного виробництва протипоказана 15-20% робітників; 20-40% непридатні для виконання робіт на висоті , а на роботах, що вимагають підвищеної уваги і точності, високого рівня професійної майстерності можуть досягти лише 20-40% робітників промисловості.

Діяльність людини - це активність дій, які людина виконує свідомо, для досягнення поставленої мети. А професія - це та ж діяльність людини, яка вимагає кваліфікації, певних навичок, умінь, знань, які набуті в результаті професійного досвіду або освіти. Як вважає Кокун - професійне самовизначення займає велику частину онтогенезу людини, яке охоплює період від початку формування професійних намірів і аж до завершення професійного життя. Цей процес тривалий та суперечливий, і на шляху становлення професіонала існує безліч критичних моментів, пройшовши які людина набуває безцінний професійний досвід. [5,12-13].

Відомим є той факт, що першим фундаментальним рівнем в структурі особистості є біологічний та психофізіологічний. На останньому зосередимо нашу увагу. За Ніколаєвою

психофізіологія – це наука про зв'язок психічних переживань із фізіологічними процесами, що лежать в основі цих переживань, вивчає поведінку та внутрішній світ людини через призму фізіологічних змін.[4, С. 2].

До психофізіологічних властивостей особистості належать властивості нервової системи: сила-слабкість, врівноваженість-неврівноваженість, рухливість-інертність, лабільність, а також задатки, модальність відчуттів, поріг чутливості, латентний час реакції, правопівкульний або лівопівкульний тип мислення.

Аби краще зрозуміти які є взаємодії людини з певним типом професії можна розглянути класифікацію Є. Клімова, згідно якого всі професії можна поділити на п'ять типів: людина-природа, людина-техніка, людина-людина, людина-знакова система та людина-художній образ. Які професії підходять для взаємодії людина- природа: зоотехнік, агроном, фермер, біолог, кінолог, еколог і тому подібні. Ці професії пов'язані з сільським господарством та медициною. У типі людина-людина підійдуть такі професії: менеджер, консультант, психолог, соціальний працівник, вчитель. Цей тип професії передбачає постійну комунікацію з людьми без сильного емоційного виснаження. Тип людина-техніка: столяр, архітектор, електромеханік, радіомеханік, будівельник і тому подібні. Такий вид діяльності вимагає задоволення від роботи з технікою та певні навички. Тип людина–знакова системи: перекладач, інженер, топограф, програміст, друкар. Ці професії не вимагають постійного спілкування з людьми, для такого типу потрібна сильна сконцентрованість. Останній тип людина–художній образ: музикант, художник, літературознавець, актор, поет. Такому типу властива творчість для створення чогось нового.

В авіації на перший план висунулась проблема «помилки пілота» і була запропонована думка, що є певна група людей, «схильна до пригод». Німецький вчений К.Марбе впродовж десяти років проводив спостереження за 3.000 застрахованих від нещасних випадків водіїв автотранспорту. На основі зібраних даних К.Марбе зробив такі висновки: існують водії «схильні» до нещасних випадків, і ця схильність є вродженою властивістю особистості. Головними причинами «невезіння» є індивідуально – психологічні особливості людей, тобто існуючі між ними відмінності в сфері здібностей, темпераменту, характеру. Існує і вроджена схильність до аварій, наприклад, підвищена емоційна збудливість, нерівноваженість.

Отже, правильно обраний фах забезпечує вищу продуктивність праці робітника. На жаль, на практиці є багато випадків, коли з різних причин ту чи іншу роботу виконують люди, загалом не придатні до цього, що загрожує травматизму, браку, збою виробництва, нещасних випадків.

професійний вибір дуже важливий і завдяки відкриттям різних вчених, ми можемо не боятися робити цей вибір, оскільки є маса способів допомогти собі зрозуміти власні схильності, навички та професійну придатність.

Література:

1. Левченко В.К. Вибір професії – вибір долі: методичний посібник. Степангород : 2016. 22 с.
2. Ніколаєва Є. І. Психофізіологія. Психологічна фізіологія із основами психологічної психології. К.: Логос, 2008.
3. Кокун О.М.. Психологія професійного становлення сучасного фахівця. Київ: 2012.